

РОЛЬ ВИЯВЛЕННЯ ДІТЕЙ – ОЛІГОФРЕНІВ У РАННІЙ ПЕРІОД ОНТОГЕНЕЗУ

Ігор СУХЕНКО

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

Останнім часом значно збільшилась кількість дітей з порушенням інтелекту (Н.О. Рубцова, 1999). Передбачається, що основними причинами збільшення числа розумово відсталих, є паління і вживання спиртних напоїв жінками в преднатальний та ранній постнатальний (під час годування грудьми) періоди розвитку дитини. Близько 75–85% випадків олігофренії приходить на вплив шкідливих факторів у період внутрішньоутробного розвитку, а також унаслідок спадкових захворювань. Ці дані підтверджують можливість виявлення дітей з відхиленням інтелектуального розвитку ще в ранні періоди життєвого розвитку.

Онтогенез людини, як вищої істоти біологічної природи, залежить від розвитку головного мозку, особливо центральної нервової системи, особлива роль належить корі великих півкуль головного мозку. Кора головного мозку, є вищим відділом центральної нервової системи, виконує функції керування діяльністю організму, у тому числі його вищими функціями – психічними процесами (мислення, свідомість, пам'ять, мова та ін.).

Роль функції кори головного мозку можна проаналізувати в досліджах на вищих савцях. При видаленні в собак великих півкуль головного мозку, тварини не гинули, вегетативна нервова система їх продовжувала функціонувати, внутрішні органи працювали нормально, але зв'язок з навколишнім світом у них був втрачений. Ці тварини нездатні були чути, відчувати, і залишені без уваги були б приречені на загибель. Подібна ситуація відбувається і з людським організмом. В історії медицини відомі випадки народження дітей з великими півкулями (аненцефали), чи випадки народження дітей з недорозвиненими півкулями (мікроцефали). У подібних випадках завжди виявлялося порушення вищих функцій, при нормальній роботі вегетативної системи організму.

Формування головного мозку людини відбувається гетерохронно, вже на третьому місяці розвитку ембріона виділяються його основні частини, до п'ятого місяця вже починають борозни великих півкуль. Верхній шар кори, його асоціативна область, при народженні дитини ще дуже слабо розвита і може удосконалюватися тільки при нормальному його розвитку. У дітей – олігофренів верхній шар кори, що забезпечує вищу форму аналізу і синтезу, а також відповідальний за поведінкову діяльність людини, виявляється недорозвиненим.

Після утробної матері, організм дитини починає пристосовуватися до інших умов життя. Але процес адаптації організму до нового середовища. Усі функціональні системи організму починають інтенсивно розвиватися, на зміну пасивного життєвого режиму поступово приходить усе більш активний руховий розвиток.

Інтенсивний розвиток головного мозку відбувається в перші два роки після народження дитини. Тому цей час вважається найбільш сприятливим для виявлення і корекції розумової відсталості можна спостерігати ще в дитячому віці.

Перша проява:

1. спостерігається пасивність в емоційному спілкуванні дітей з навколишніми людьми;

2. виявляється затримка розвитку рухової активності – часто пізніше звичайного починають фіксовано тримати голову (у положенні лежачи на животі), сидіти, плазувати, стояти, ходити;

3. відсутній чи знижений інтерес до предметів їх навколишніх, і в першу чергу до іграшок;

4. не виявляються початкові передумови розвитку мовного апарату – відсутнє гудіння, белькіт.

Ці симптоми батьки можуть часто ігнорувати, не бажаючи визнавати, що їхня дитина має які-небудь відхилення в розвитку, знаходячи для себе нібито вагомі причини: він ще маленький, слабенький, він своє надолужить.

Процес виховання дитини повинний починатися ще в утробі матері і виявлятися в спілкуванні батьків із плодом, особлива роль у цьому звичайно належить майбутній матері. Батькам необхідно знати фізіологічні процеси розвитку дитини у немовлячій та грудний періоди розвитку. При виявленні дефекту розвитку, їм необхідно показати дитину кваліфікованому фахівцю, для визначення ступеня вираженої зміни і встановлення діагнозу можливого захворювання. При консультації з фахівцями необхідно довідатися форми і методи корекції цього дефекту. Недогляд процесу виховання і навчання в дитячому віці, може завдати величезну втрату в його подальшому розвитку.

Особливості розвитку дитини грудного віку:

1. Емоційне спілкування між дитиною і його близькими, що виявляється у відповідній посмішці дитини на посмішку, або добродушні слова родичів виявляються в 1,5 – 2-х місячному віці. Однак останні наукові дослідження затверджують, що вже в 2 - 3 тижневого віці в дитини може виникати особлива реакція між ним і матір'ю, що виявляється любов'ю до неї.

У віці 5 – 6 місяців дитина вже починає розділяти людей на “своїх” і “чужих”, виявляючи по різному відношення до “чужих”, іноді виявляючи до них інтерес, але в більшості випадків занепокоєння і страх.

2. Перші рухові рефлекси виявляються ще в утробі матері на 7 – 8 тижні розвитку ембріона і носять локальний характер. У 1,5 – 2 місяці постнатального розвитку дитина здатна утримувати голову у вертикальному положенні, при вертикальній позі. До кінця 2-го місяця дитина здатна піднімати голівку лежачи на животі. Здатність сидіти без сторонньої допомоги у дітей з'являється в віці 5 – 7 місяців. Плазувати дитина починає в 7 – 8 місяців. У 8 – 9 місяців більшість дітей уже починають самостійно стояти. Перші кроки дитина виконує у віці 10 – 11 місяців.

3. Світлова чутливість у немовляти низька, але з віком швидко збільшується. У 7 – 8 тижнів дитина здатна фіксувати свій погляд на визначеному предметі. а в 3-4 місячному віці вона здатна супроводжувати очима предмет, що рухається. Виявляється цікавість до іграшок, тягти руки, обмацувати, захоплювати їх, діти повинні в 3,5 – 4 місяці, а в 5 місяців уже повинні впевнено брати їх двома руками. У 6 місяців дитина при регулярному занятті з нею батьків здатна тримати в кожній руці по одній іграшці.

4. Перші ознаки розвитку слуху виявляються в плоді на 30-й тиждень, вона здатна реагувати на звуки зовнішнього середовища виявляючи рухові реакції. На 6 – 7 тиждень дитина реагує на звук поворотом голови у бік подразника. Диференційна здатність до тембру, тобто різних звуків, наприклад дзвоника та ляскання, можливо на 2 – 3-й місяці. У 3 – 6 місяців вона звертає увагу на розходження між низьким голосом матері і більш високим голосом матері.

5. Голосові реакції у виді гудіння в дитини виявляються в 10 – 12 місяців. У 5–6 місяців розвиток голосових реакцій йде більш інтенсивно, виявляється у вигляді багатоголосової мови. Сенсорна мова виявляється у віці 6 – 8 місяців, у цей час реакція на слово виявляється ознаками умовного рефлексу, на прохання “зроби ладусі”, дитина виконує це прохання. Перші усвідомлені слова “ма-ма”, “та-то” дитина починає вимовляти після 9-ти місяців, а до кінця першого року у дитини в арсеналі до 15-ти лепетних слів.

Процес розвитку мови, залежить від середовища виховання. У випадках відсутності людського спілкування до віку 2 – 3 років, мова взагалі не розвивається. Були випадки розвитку дітей серед тварин (серед мавп, у зграї вовків), ці діти часто не можуть адаптуватися до життя в людському суспільстві і часто навіть гинуть.

Особливістю процесу розвитку розумово відсталого дитини є невідповідність між собою рівнів фізичного і психічного розвитку, що зв’язано з недорозвиненням кори головного мозку відставанням у розвитку процесів мислення, свідомості, розвитку мови, від свого фізичного розвитку.

У корі головного мозку є локальні ділянки, що відповідають за визначені функції організму, так названі сенсорні зони. За допомогою аналізаторів у зони попадає і переробляється інформація про стан внутрішніх органів і зовнішнього середовища. І.П. Павлов проводячи досвіди на тваринах зв’язані з видаленням різних зон кори, висунув теорію локалізації функцій. Він зазначив, що крім локальних ділянок відповідальних за конкретну функцію, у корі ще є її розсіяні елементи, що з часом можуть у визначеній мірі компенсувати дану функцію, це свідчить про пластичність нервових центрів.

Л.С. Виготський висловлював що в розвитку дитини існують періоди в які формування визначеної функції відбувається найбільше швидко і повноцінно, ці періоди він назвав сензитивними.

Виходячи із сказаного вище можна припустити наступне. Незважаючи на те, що народження дитини – олігофрена відбувається з недорозвиненим верхнім шаром кори головного мозку, цілеспрямоване корекційне навчання розумово відсталого дитини на певних етапах постнатального розвитку, у сензитивні періоди, може сприяти частковому відновленню систем організму, створює умови для адаптації аномальної дитини в соціальне середовище суспільства.

THE ROLE OF REVEALING OF OLIGOPHREN-CHILDREN IN THE EARLY PERIOD OF ONTOGENESIS

Igor Suhenko

Eastukrainian national university

The article deals with the necessity of revealing of oligophren-children in the earliest periods of ontogenesis development for earlier beginning of the correlation-pedagogical work with the purpose of rehabilitation of the broken functions of the organism. Preconditions of adaptation of the abnormal child in the social environment of a society are being created.
